

TÓTH LÁSZLÓ

Az áldozat

Segédlet egy drámához

(Befejezés az előző számból)

MÁSODIK RÉSZ

4. kép

Csituló és erősödő szél, gallyak reccsenése, ágak-levelek zöreje. A szín megvilágosodik, a zaj elhalkul, ám az egész képet „aláfesti”

A színen a várépítés, balról Kelemen Bástyája. Romoknak nyoma sincs; rend, tisztaság mindenütt. A kőművesek – Bálint, András, István, János és Péterke – munkához készülődnek. Ünneplőben mind: fekete nadrág, fehér ing mindegyikükön

Ez a rész valójában Borbála nagymonológja; a többiek a mozdulataikkal, arckifejezéseikkel, gesztusaikkal „beszélnek”

Jobbról Borbála jön a férjébe karolva; a férfi talpig feketében, az asszony gyászfehérben. Amikor belépnek, elengedi az urát, feléje fordul... A férfi elfordítja a fejét. Az asszony megpillantja a virágokat a Bástyá tövében, szed belőlük, s egy fűszállal csokorba köti

BORBÁLA *(előrejön, elszánt, határozott, de fél a haláltól. A közönséghez)* Készen vagytok, férfiak? Kezdhettek? Na, lássatok munkához. Siessetek! Essünk túl rajta minél előbb. *(Szelíd iróniával)* Nektek is jobb lesz, meg nekem is. Mozduljatok már. Persze, nektek a nehezebb. Hiszen ti akkor is itt maradtok, amikor én már nem leszek. Ami azt illeti, sajnállak benneteket. Nem lesz könnyű ezután élnetek. És nem szeretnék a bőrötökben lenni, biz’ isten, nem szeretnék... De ne féljete, nem fogtok belehalni. Túlélitek. *(Kívár)* Na, ne féljetek tőlem. Nem kell azt hinnetek, egy percig sem kell azt hinnetek, hogy az életemtől ti fosztotok meg. Gyengék és gyávák vagytok ti ahhoz. Gyengék és gyávák, hogy bármit is végigcsináljatok az életben. Csak éltek, mint az oktalan állatok... *(A hangja megkeményedik)* Nem, nem ti fogtok megölni. Én akarom, hogy így legyen. Magam lépek a falba... Sőt már azóta, attól a pillanattól ott vagyok, amikor társául szegődtem Kelemennek... falba zártan élek

azóta is. Zokszó nélkül megyek el hát most... *(Érezhető iróniával)*
És boldog vagyok, kimondhatatlanul boldog... Eddig, ó, én botor
asszonyállat, eddig teljesen abban a hitben voltam, hogy a mi dol-
gunk több nem lehet, mint becsülettel és béketúréssal áldozni a
férjünknek, gyermekeinknek, családunknak. Hogy magunkat ki-
szolgáltató – kiszolgáljuk a világot. Ám most végre ráébredtem,
hogy ennél sokkal, de sokkal több a hivatásunk. Ezentúl, miként
a férfiaknak, nekünk is osztályos részünk az építés. Az alkotás. A
szolgálat. És ebben rejlik a mi szabadságunk titka. Ebben a kény-
szerúségben... Mit számít az, ha közben belehalunk is. *(Elhallgat,
megborzongva néz végig magán. Kis szünet után)* Ezek itt a kezeim.
Nem ölelnék, könnyű álomba nem ringatnak ezután senkit; aho-
va én megyek, nem lesz szükség kézre ott... Ez a hajam. Nem ka-
paszkodik bele többé a szél. Ahová én megyek, szél sem lesz már...
Ez az arcom. Bőrét nem cserzi fényesre a nap, a szemem nem
látja meg a színeket, a fülem nem hallja meg a madarakat, és az
ajkam sem nyílik csókra már... *(Kacéran)* Ezek itt a melleim... ez itt
a derekam... a csípőm... az ölem... A titkaim... Búcsúzom tőlük is.
*(Végigméri a közönséget, aztán a kőműveseket, majd egyiktől a másikig
lép, csak a férjét kerüli el)* Mit bámultok? Ritka alkalom a férfinak
halálba induló asszonyt látni? Azért most jobban tennétek, ha
énekelnétek. Ha énekelnétek és muzsikálnátok. Ha muzsikálná-
tok és táncolnátok! Azt akarom, hogy muzsikáljatok. Hol vannak
a hangszereitek? És – énekeljete! *(Kiabál)* Azt akarom, hogy vi-
dámak legyetek! Engem nem kell siratnotok! Engem ne sirasson
senki! Azt akarom, hogy vidáman haljak meg. Úgy, mintha sze-
relmesem ágyába lépnek, s nem a falak közé. Táncolni akarok!
Énekelni! *(Eszelősen)* Hát már senki nem akar táncba vinni? Máris
megcsúnyultam? Nem vagyok elég kívánatos? Talán a halál már is
rám vetette az árnyékát? Nem, nem igaz, hogy a halálnak már a
közelsége is megcsúnyítja, ami szép. Mert én szép vagyok – ki
merne mást mondani?! Szép vagyok, és szép maradok, szép, a
halálban is... Hol vannak a hangszereitek? Bálint, hol a hegedűd?
Játsszál valamit. Valami vidámat, talpalávalót... János, hozd a furu-
lyádat!... András, itt a citerád? István! Péter! Lóduljatok! *(A kőműve-
sek nem mozdulnak. Borbála énekel, táncol)*

„Hej, rozmaring, rozmaring,
Leszakadt rólam az ing,
Van már nékem kedvesem,
Ki megvarrja az ingem.

Hej, kendermag, kendermag,
Barna legény, kié vagy?
Nem vagyok én senkié,
Csak a kedves babámé.
Hej gyöngyvirág, gyöngyvirág
lányoké a mennyország.
Magas a csipkebokor,
legényeké a pokol.
Legényekkel van tele,
lányok nem férnek bele.”

(Elkapja az egyik kőművest, viszi magával néhány lépésben, elkapja a másikat, viszi őt is, elkapja a harmadikat is, aztán egyedül járja, mind gyorsabban, mind vadabban. A férfiak ott maradnak, ahová Borbála lendítette őket. Az asszonyt hirtelen elhagyja minden ereje, lehanyatlik a karja, nem jön ki hang a torkán, leroskad a földre a virágok mellé. Kis szünet. Lassan magához tér) Kezdjétek már. Mutassátok meg, hova álljak. Ne féljétek, erős leszek... De nem... mégsem... várjatok még. Hadd imádkozzak, mielőtt végleg megtérnék Istenemhez. (Felveszi a földről a kis csokrot, keresztet vet, és szemét az összekulcsolt kezében tartott virágra szegezve imádkozik, mintha magához Istenhez beszélne. Eleinte halkan, majd egyre érthetőbben, egyre hangosabban, végül már ordít) Miatyánk, Isten, ki vagy a mennyekben... szenteltesd meg a te neved... jöjjön el a te országod... legyen meg a te akaratod... és bocsásd meg a mi vétkeinket... miképpen mi is megbocsátunk minden ellenünk vétkezőnek... Megyek már, Istenem. (Görcsösen szorítja a virágokat) Szólítottál, és én csendben, zokszó nélkül halok meg... hogy a halálommal is Téged szolgálhassalak... És az utolsó szó is a te neved lesz az ajkamon... (Alig hallhatóan) Ámen. (Elhallgat, szája elé emeli a virágokat, megsókolja, ismét keresztet vet, elindul a Bástya felé, majd a virágot beleejti a már térdmagasságig érő fal üregébe, aztán maga is belép a falba. Kis szünet után, a kőművesekhez, halkan) Ne nehezsétek meg a halálomat. Tegyétek a dolgotokat, lám, én is teszem a magamét. (Miután senki nem mozdul, türelmét veszve) Na mi az? Mit álltok ott?! Ezt akartátok... nem?! A sorshúzás is a ti ötletek volt... Könnyen belementetek, hiszen kiismertétek már a sorsot. Megbízattok benne, tudtátok, hogy csak azokat választja ki, akiknek elég erejük és merszük van ahhoz, hogy a szemébe ne vessenek. Ezek pedig nem ti vagytok. Dévánál is az első kőműves lakolt meg, amiért szembeszállt a sorssal... mért történt volna most másképp? De mi van, ha Kelemen csalt?! Ha rájöttetek vol-

na, hogy igazából közületek valamelyiketeké lett volna a rövidebb fadarab, csak Kelemen nem engedte?! Mivel nyugtatnátok meg magatokat, ha tudnátok, hogy igazság szerint a ti asszonyaitok közül kellene itt állnia most valamelyiknek, s nem Kelemenének. Mivel áltatnátok akkor magatokat? *(Halkan)* Mit álltok ott? Csak az első kő nehéz. Nekem is csak az első lépés volt az a fal felé. A többi már gyerekjáték... Melyitek lesz az első? *(Egyenként a kőművesekhez)* Bálint, te? Vagy te, András? István? János? Péterke? Egyitek sem? *(Szemével Kelemen keresi)* Te, Kelemen? Hol vagy? Gyere már közelebb; legalább te embereld meg magad. Mutasd meg nekik, hogyan viselkedik ilyenkor egy igazi férfi. Legalább benned ne kelljen csalódnom. Nem úgy ismertelek meg, mint aki meghátrál. Kőműves Kelemenné férje soha nem hátrálhat meg. *(Kelemen tesz néhány tétova lépést, majd zavartan megáll. Borbála gúnyosan)* Látom, nem akad férfi köztetek. *(Kilép az üregből, habarcsot rak a falra, szertretné felemelni az egyik nagy darab követ, erőlködve odacipeli a Bástya tövébe, és egész testét megfeszítve igyekszik felrakni a helyére. A kőművesek megbabonázottan nézik az asszony küzdelmét. Madárhangok. Borbála megbirkózik a kővel, felegyenesedik, kifújja magát, megigazítja a ruháját, leveri róla a port, megtörli a homlokát, elsimítja a haját, és visszalép a falba. Vár, s miután a kőművesek még mindig nem mozdulnak, erejét veszítve megszólal)* Ne kívánjátok tőlem a lehetetlent. Talán magamat falazzam be?

A kőművesek megrökönyödésére ismét Kelemen mozdul, és lehajol az egyik kőért

JÁNOS *(dühösen csap egyet a levegőbe)* Eh! *(Odarohan Kelemenhez, félrelöki, és lehajol a kőért)*

Kelemen nekiugrik Jánosnak, dulakodnak

ISTVÁN *(közéjük ugrik)* Ti gyalázatosak! Ne kísértsétek az Istent!

István igyekszik szétválasztani a dulakodókat, mindhárman a földre kerülnek. András és Péterke is István segítségére sietnek. Bálint távolabbról figyeli őket

BORBÁLA *(nem is figyelve a dulakodó kőművesekre, halkan, szinte csak magának, énekel)*

„Felsütött a nap sugárja,
Felsütött a nap sugárja,

Minden ember ablakjára.
Jaj, Istenem, mi az oka,
Jaj, Istenem, mi az oka,
Az enyémmre nem süt soha.
Talán meg vagyok átkozva,
Talán meg vagyok átkozva,
Az Istentől ostorozva.
Úgy meg vagyok buval rakva,
Úgy meg vagyok buval rakva,
mint a parlagi rózsafa.
Csak egy-kettő terem rajta,
Csak egy-kettő terem rajta,
Mégis terítve alatta.
Úgy elhervadt bennem a szív,
Úgy elhervadt bennem a szív,
Mint a mezőn lekaszált fű.”

A kőművesek végre szétválasztják Kelemt és Jánost. András és Péterke félrevonszolják a még mindig ugrásra kész Kelemt, aki lassan megadja magát, és bémultan nézi, amint János és István megemelik egy szikladarabot. Bálint csak most mozdul, odamegy Kelemenéhez, int Andrásnak és Péterkének, hogy elmehetnek, majd ő Kelemen mellett marad. Átfogja a vállát és kivezeti. A kőművesek nekiállnak dolgozni

BORBÁLA *(nyugodt hangon)* Békében éltem mindig, nem lenne jó, ha a halálom háborúskodást szülne. *(A nagyon lassú, vontatott mozdulatokkal dolgozó kőművesekhez)* Ne haragudjatok az uramra. És segítsétek őt, ne hagyjátok magára. Nem rossz ember, csak egy kicsit magának való. De szépen éltünk mindig. Még bolondságra is jutott erőnk... A múlt télen is hogy megréfélt! Nagy hó volt, vakító éjszaka, a gyerek is aludt már, ő meg a bolondos fejével nem rávett, hogy az éj kellős közepén kimenjünk szánkózni?! Mindössze néhány rongyot tudtam csak magamra vetni, a karjába kapott, ráhuppintott a szánra, és már száguldott is velem, mint a szélvész, ki, messze ki a falun túlra. *(Kacagva)* Én meg csak repültem, a hajam is kibomlott, és kacagtam... és kacagtam... amikor egyszer csak elvágódott, és úgy maradt, mozdulatlanul a hóban... Hű, de megjedtem akkor, azt hittem, komolyan azt gondoltam, hogy valami baja esett a nagy rohanásban... Hogy a szíve... a szíve... mire le a szánkóról... és odaugorva hozzá rögtön élesztgetni kezdtem... mire a bolondos elkapta a karomat, és odarántott magához a hóba, és ölelt és

ölelt... olyanok lettünk, mint a hóemberek. *(Fulladozik a nevetéstől, aztán hirtelen megmerevedik. A fal már a derekáig ér)* És most megöl! Átkozott legyen az anya, aki megszülte! Átkozott az apa, aki ételt adott neki! *(Megrettenve)* Ó, Istenem, miket beszélek! Ne hallgass rám, könyörgöm, ne hallgass rám! Boldogan megyek a színed elé, de... félek a haláltól. Bocsáss meg, de félek tőle... a félelem egészen elvette az eszemet... Bár mért kellene megbocsátanod? Mért ne félnék? Hisz nem ezt ígérted, egyáltalán nem ezt. Azzal hitegetél, hogy a halál szép, a halál megtisztulás, a halál felülemelkedés önmagunkon... Most meg... állattá aljasítás! Becsaptál, Isten... nagyon becsaptál! *(A kőművesek keze megáll, megrettenve elhúzódnak, Borbálának már a melléig ér a fal, aki most reménykedve)* De talán nem is igaz ez az egész. Talán csak egy rossz álom... *(A kőművesekhez, könyörögve)* Ugye, csak egy rossz álom? Ugye, nem igaz? Mondjátok, hogy csak játék! Hogy tréfa, rossz tréfa. Mondjátok már! *(A kőművesek tanácstalanul merednek egymásra, Péterke elfordul. Borbála hangja megkeményedik)* Hol vagy, Kelemen? Nem látom az uramat. Ő mért nincs itt? Menjetek, és hívjátok ide! Azt akarom, lássa, hogyan halok meg... Azt akarom, nézzen a szemembe, mielőtt végleg eltakarná azt a fal. S ha az arcomat már nem is lehet látni a kőtől, a tekintetem akkor is át fog sütni rajta. Azt akarom, égesse őt ez a tekintet, és egész hátralevő életében ne tudjon szabadulni tőle... Menjetek, és mondjátok meg neki, hogy beszédem van vele! Kőműves Kelemenné hivatja az urát. Azt üzeni, nincs joga elmenekülnie előle. *(Hirtelen fordulattal)* Ne menjetek sehova. Nem akarom, hogy itt legyen. Ő is könnyebben elereszt, ha nem fog látni, és nekem is könnyebb lesz itt hagynom őt. *(Megtörtén)* Úgyszincs visszatérésem már. Van úgy, hogy az ember elindul egy úton, amelyen visszafordulni nem lehet; csak megy rajta, megy, csak megy... Miközben teljesen eltűnik mellőle minden, és a világból nem marad számára más, csak ez az út. *(A kőművesekhez, akik még mindig tétován álldogálnak)* Na, mi lesz már? *(Erőltetetten tréfálkozva)* Megint henyéltek? Mondtam én az uramnak, hogy a világ leghaszontalanabb kőműveseit vette magához. *(Kis szünet)* Mondjátok meg az uramnak, hogy szépen haltam meg. *(A kőművesek vonakodva munkához látnak. Péterke is, noha egész testében remeg)* Nem kell megtudnia, hogy elfogott a gyengeség. Mert erőre van szüksége, és ezt most egyedül csak tőlem kaphatja meg... Nem szabad elárulnom őt... *(Egyre zavarodottabban)* Épp most... épp most... nem... épp most nem szabad... Épp ebben a... *(A fal már*

a nyakáig ér) Nem akarok meghalnni! Nem akaróok! Vegyetek ki innen! Embereek! *(A közönség felé, kiszabadítva a karját. Heves gesztusokkal)* Hát emberek vagytok ti? *(A hangszórókban felerősödnek a madárhangok, a megvilágítás gyengül, már csak a kőművesek csoportja meg a Bástyán fényben)* Gyilkosok! *(Péterke szája elé kapja a kezét, öklendezik. Ez magához téríti az asszonyt. Lecsillapodva)* Jól van, nincs semmi baj. Nem kellett volna magatok közé engednetek ezt a kölyköt. Hiszen gyerek még. Nem neki való munka ez... A fiamra emlékeztet. A fiam, ha megnő, hasonlítani fog rá... Nem, mégsem rá fog hasonlítani. Inkább az uramra. Mondjátok meg Kelemennek, hogy jól gondját viselje a fiunknak. Azt szeretném, ha becsületes, bátor ember válna belőle. *(A kőművesek újabb sor követ raknak fel. Borbálát már nem látni, benne van a falban. A színpad elsötétedik, csupán a Bástyára hull egy éles fénynyaláb; a falból hirtelen kiemelkedik a kis piros virágcsokor. Borbála „bent”-ről)* A fiam! Hol a fiam?! Látni akarom őt! Hozzátok ide a fiamat!!!

5. kép

A szín még sötét, amikor a hangszórókban felhangzik a madáracsicsérgés stb. Ebbe vegyül bele Szomszédasszony és Anna kiáltozása, először távolabbról, aztán egyre közelebből. Közben fölmeleg a függöny, csak Kelemen Bástyájára esik némi fény; épségben tornyosodik a színpad fölé. Távolabbról halk zene, ének: a kőművesek gyászolnak, ünnepelnek

SZOMSZÉDASSZONY ÉS ANNA HANGJA

Hahóóó! Hahó! Van itt valaki? Hé, emberek! Kelemen! Ne tegyétek!!! Boriska!!! Merre vagytok, kőművesek? Bálint, hallod? Hahó, hahó!

Szomszédasszony és Anna be. A színpadon gyenge, egyenletes fény. Este van

ANNA *(megsemmisülten)* Elkéstünk. Mégis elkéstünk.

SZOMSZÉDASSZONY Lelkem, lelkecském, hol vagy?

ANNA Boriska! *(Odarohan a falhoz)* Hol vagy, Boriska? Felelj, hol?! *(Öklével veri a falat)* Hallod, Boriska? Mondd, hogy hallasz!... Istenem, Istenem!

SZOMSZÉDASSZONY Megtették. Mégis megtették...

ANNA Nem, ez nem lehet igaz. Nem akarom elhinni. *(Megborzongva)* Akár én is lehettem volna az.

SZOMSZÉDASSZONY Nem, te nem.

ANNA Hiszen csak a véletlenül múltott...

SZOMSZÉDASSZONY Te akkor sem lettél volna.

ANNA Talán nem véletlen volt?

SZOMSZÉDASSZONY Lehet, hogy igen. De te akkor sem lehettél volna. Se te, se más. A falnak az első kőműves felesége kell. Mindig az kell.

ANNA És ez törvény?

SZOMSZÉDASSZONY Nem. De így van. Amióta világ a világ. Vagy már régebben is.

ANNA És maga ezt honnan tudja?

SZOMSZÉDASSZONY Egy magamfajta öregasszony sok mindent tud, amit jobb volna nem tudnia.

ANNA Csak kerüljön eléem Kelemen...

SZOMSZÉDASSZONY Borbálán az már nem segít.

ANNA *(sírva)* És nyugodjak ebbe bele? *(A bástyára mutat)* Örüljek, hogy nem én...?

SZOMSZÉDASSZONY Arra semmi ok...

ANNA De én akkor sem tudok belenyugodni!

SZOMSZÉDASSZONY Belenyugodni valamibe és elviselni valamit – az kettő.

ANNA De hogy lehet ezt akár elviselni is?

SZOMSZÉDASSZONY Fiatal vagy még.

ANNA Jó barátnők voltunk mindig, kislány korunktól. Úgy nőttünk fel, mint a testvérek, jóban-rosszban együtt. És most... most meg...

SZOMSZÉDASSZONY Tudtam én mindjárt, amikor Kelemen hazajött. A váratlan megérkezés ritkán jelent jó véget. *(Hirtelen indulattal)* De mit nyavalyogsz?! Nincs rá okod, hogy nyavalyogj... Lehet, éppen te menthetted volna meg...

ANNA *(megütközve)* Miket beszél? De hát én nem is... Ha legalább sejtetem volna...

SZOMSZÉDASSZONY De felmenthet-e bennünket, hogy nem tudunk semmiről? Különben se tégy úgy, hogy nem hallottad még híret annak a régi történetnek...

ANNA És ha hallottam? Hogy hihettem volna, hogy megismétlődik?!

SZOMSZÉDASSZONY Legalább ne nyafognál... Mint egy gyerek... Mint egy taknyos kisgyerek. Pedig talán tényleg lehetett volna anynyi szavad Boriskával meg Kelemennel, meg Bálinttal szemben is, hogy ez ne történjék meg...

ANNA *(idegesen)* Ha olyan okos, miért nem szólt maga?! Ha annyira tudta, mi fog történni, miért nem akadályozta meg maga?! *(Kis szünet)* Talán még él. Talán inkább a falat kellene kibontanunk... *(Elkezdi a puszta kezével kaparászni a falat)*

SZOMSZÉDASSZONY Elkéztünk már veled.

ANNA Hol egy csákány?!

SZOMSZÉDASSZONY Azóta már elfogyott a levegője...

Belép Kelemen. Megtört, fáradt

KELEMEN *(észreveszi az asszonyokat. Annához)* Mit kerestek itt?

SZOMSZÉDASSZONY *(éltel)* Az asszonyodat.

KELEMEN Nincs jobb dolguk, mint nyakukba venni a világot?

SZOMSZÉDASSZONY Hol a feleséged, Kelemen?

KELEMEN Megvan, ne féljen, maga nélkül is.

ANNA *(félénken)* Hol van Boriska?

KELEMEN *(fáradtan)* Alszik. Elaludt.

ANNA *(megbátorodva)* Érte jöttünk.

KELEMEN Mondtam már, hogy alszik. Nem kell zavarni őt.

SZOMSZÉDASSZONY Alszik?

KELEMEN Hallhatta.

SZOMSZÉDASSZONY És hol vetted meg a fekhelyét? *(A Bástya felé bökö)* Ott?

KELEMEN Nem kellett volna idejönniük.

ANNA Vigyél Boriskához. Nem kell felébreszteni. Csak látni akarom...

KELEMEN Menjetek innen. Könyörgöm, menjetek innen. *(Kitör)* Takarodjatok! Hát nem értitek, hogy nincs itt semmi keresnivalótok?! Menjetek! *(Lecsillapodva)* Hagyjatok magamra.

SZOMSZÉDASSZONY Magadra maradtál te már így is.

KELEMEN Hát aztán?! Mi köze hozzá?!

SZOMSZÉDASSZONY Nekem semmi. Legalábbis így gondolod te. Az egyik tehet, amit akar, a másiknak meg semmi köze hozzá. Szépen néznénk ki, ha így volna...

ANNA Mért tetted?

KELEMEN Ne kérdezz, most ne.

SZOMSZÉDASSZONY Mért tette? Mert a siker, a hírnév vágya elvette az eszét, azért.

ANNA *(megsajnálva Kelelent, Szomszédasszonyhoz)* Hallgasson, az ég szerelmére. Nem látja, hogy szenved?

SZOMSZÉDASSZONY *(nevetést erőltetve, teátrálisan)* Először falba küldi az asszonyát, azután meg szenved. Megszakad a szívem...

KELEMEN Úgy, vartyogjon csak, vartyogjon. De ne féljen, a pokolba sem jut be az ilyen, mint maga. Annyit vartyogna Belzebub fülébe, hogy még onnan is kivetnék...

SZOMSZÉDASSZONY Büszke lehetsz, hogy legalább neked biztos helyed van a pokolban.

KELEMEN Mondja csak, mondja a magáét. Meg se hallom.

SZOMSZÉDASSZONY Hallod vagy nem – mit számít?! Akkor sem hagyom abba. És addig mondom, amíg beszélni tudok. S már Boriska helyett is nekem kell...

KELEMEN Ki hatalmazta fel rá?

SZOMSZÉDASSZONY És téged, hogy a falba rakd?

ANNA *(Szomszédasszonyhoz)* Legalább most ne veszekedjenek... Úgy sincs értelme már a beszédnek.

SZOMSZÉDASSZONY Annak valóban nincs. Ám annak volna, hogy Kelemen végre észhez térjen.

ANNA S az mit változtatna azon, ami megtörtént?

SZOMSZÉDASSZONY Semmit. *(Csendesen)* Ha csak annyit nem, hogy ha Boriska belehalt is, Kelemennek talán sikerülhetne túlélnie ezt az örületet.

KELEMEN Amihez nincs szükségem a segítségére. Épp a magáéra nincs. Mi végre az olyan élet, mint a maguké?

SZOMSZÉDASSZONY Hát a tiéd?! Magad is tudod, a dicsőség mulandó. *(Kis csend után)* Nem lehetett volna elkerülni?

KELEMEN Nem tudom...

SZOMSZÉDASSZONY Lehet, hogy jobb lett volna... Míhez akarsz így kezdeni?

KELEMEN *(maga elé)* Még nem tudom.

ANNA Ránk ezután is számíthatsz... Bármire szükséged van, gyere nyugodtan.

KELEMEN Nem is tudom...

ANNA Magunkhoz vesszük a fiadat. Nálunk jó helye lesz. Anyja helyett anyja lehetnék...

KELEMEN Hát...

SZOMSZÉDASSZONY Neked újra kellene születned, hogy megint élni tudj.

KELEMEN Amikor megálltak a falak, az volt az én újjászületésem.

SZOMSZÉDASSZONY Köszönöm szépen az ilyen újjászületést.

ANNA *(sietve a batyujába nyúl, és egy pálinkásüveget húz elő. Odanyújtja a férfinak)* Ezt neked hoztam. Gondoltam, jót fog tenni.

SZOMSZÉDASSZONY *(ő is elővesz egy butykoszt, és azt nyomja Kelemen elé. Annához)* Hagyd csak, lelkem. Hoztam én neki. Azt meg tedd el az uradnak.

KELEMEN Nem kell.

ANNA Igyál nyugodtan. Bálintnak van másik.

KELEMEN Nem akarok inni.

SZOMSZÉDASSZONY Néhány kortyot ihatsz.
KELEMEN Nem!!!

Kelemen kikapja az asszonyok kezéből az üvegeket, és mindkettőt odavágja a Bástyához. A két asszony sietve keresztet vet. Kelemen egyszeriben nagyon szomjas lesz, már szívesen inná a pálinkából, odavonszolja magát a Bástyához, lekuporodik, és a földről nyalogatja, szürcsöli az italt. Belép Bálint

ANNA Bálint!

Kelemen zavartan körülnéz, elszégyelli magát a kőműves előtt, zavarában a körmét kezdi piszkálgatni. Szomszédasszony odamegy hozzá, fel akarja segíteni, de Kelemen figyelembe sem veszi

BÁLINT *(Annához)* Hát te? Hogy kerülsz ide?

ANNA *(erőltetetten)* Nem is örülsz?

BÁLINT Nem tudtam, hogy jössz.

ANNA Hoztam egy kis elemózsiát. Gondoltam, mindig jól jön egy kis hazai.

BÁLINT Ezért nem kellett volna idejönnöd. Nincs itt most semmi keresni-valód!

ANNA Méghogy nincs! Igaz, hamarabb kellett volna ideérnem... Mert így talán már tényleg nincs.

BÁLINT Mit akarsz ezzel?

ANNA Ne játszd meg magad, Bálint. Nagyon jól tudod, hogy mit.

SZOMSZÉDASSZONY *(Bálinthoz)* Miért, talán azt hittétek, hogy eltitkolhatjátok? Amikor Boriska meg Kelemen eltűntek otthonról, a gyereket meg rábízták a másik szomszédékra, rögtön tudtam, hogy baj van... De elkéstünk... Nagyon elkéstünk.

BÁLINT *(Annához, megbékülve)* Az úton nem esett bajotok?

ANNA *(gúnyosan)* Csak nem aggódsz? *(A fal felé bökö)* Miatta nem aggódtál?

BÁLINT *(idegesen)* A faluban is tudják már?

ANNA Még nem.

SZOMSZÉDASSZONY De megtudják. Hamarosan megtudják.

BÁLINT Na már csak ez hiányzik!

ANNA *(Szomszédasszonynak)* Jól hallottam? Még most is csak az érdekli, hogy mit mondanak az emberek... *(Bálinthoz)* Mi történt veled, Bálint? Nem ismerek rád... Hiszen te nem ilyen voltál...

BÁLINT Hanem?

ANNA Nem tudom... nem is tudom. Nem ilyen. De hogy meg sem próbáltad megakadályozni...

BÁLINT Megpróbáltam...

ANNA *(felcsattan)* Sikerült!

BÁLINT *(megtörtén)* Mindenki örült volt, mindenki... *(Kelemenre mutat)* Ő is.

KELEMEN *(a fal tövében)* Beszélgettek?

ANNA *(Bálinthoz)* Mondtam Kelemennek, hogy ránk mindenben számíthat...

BÁLINT Jól mondtad.

ANNA És azt is, ha gondolja, nyugodtan ránk bízhatja a gyereket...

KELEMEN *(a fal tövéből)* Megleszek én nélkületek ezután is...

BÁLINT Te most jobban tennéd, ha hallgatnál.

KELEMEN A feleségednek mondd ezt, ne nekem.

ANNA Ugyan, te csak ne beszélj.

KELEMEN Bálintot igazgasd, ne engem.

BÁLINT Szépen hazamegyünk, és majd megbeszéljük.

KELEMEN Nem megyek haza többet.

BÁLINT Ugyan mi mást tennél?

KELEMEN Nem tudom. De én abba a faluba be nem teszem a lábam többé.

SZOMSZÉDASSZONY Félsz, ugye?

KELEMEN Ugyan mitől?

ANNA Hát a gyerek? Vele mi lesz?

KELEMEN Őt is magammal viszem.

BÁLINT Viszed a frászt!

KELEMEN A gyereknek apja mellett a helye.

SZOMSZÉDASSZONY Azt az ártatlan csöppséget is el akarod veszejteni?

KELEMEN Magának csak ne legyen gondja felőle.

BÁLINT A tehetetlenség elvette az eszedet. Muszáj az örültséget egy újabbal megtetézni?

ANNA Mért nem akkor beszéltél te is Kelemennel, amikor még idejében lett volna?

BÁLINT Talán én falaztam be Borbálát? Egyedül én? Mit tehettem volna? Mondjátok, mit tehettem volna?!

KELEMEN *(feltápaszkodik, odaballag a többiekhez. Meghunyaszkodva, Szomszéd-asszonyhoz)* Nem maradt még egy üveged?

SZOMSZÉDASSZONY Nem, nincs nálam több.

ANNA Nekem van még egy. *(A batyujában kotorászik, s előhúzza egy üveget)* Ezt az uramnak hoztam. De azért igyál belőle nyugodtan. *(A férjéhez, miközben Kelemen nagyokat kortyol)* Hoztam neki is egy üveggel. De az imént falhoz csapta.

SZOMSZÉDASSZONY Amit én hoztam, azt is.

KELEMEN *(leveszi szájáról az ürveget, s Bálint felé nyújtja. Zordan)* Na és?!

ANNA Úgy látom, befalaztátok ti saját magatokat is.

SZOMSZÉDASSZONY Így igaz. Kelemen is magát falazta be. Nem élet már az övé.

KELEMEN De. Az. Én tudom, hogy az. Annak kell lennie.

ANNA Ártatlanok vagytok, mint a farkasok. *(Ezalatt a „kintiek” mind harsányabbak, mind hangosabbak; tapsolnak, kurjongatnak, táncolnak)* Mi folyik amott?

KELEMEN *(legyint)* Á, semmi. Csak a többiek mulatoznak. Ünneplik a munka végét. Boldogok, hogy hazamehetnek.

SZOMSZÉDASSZONY Istentelének.

KELEMEN Hadd mulassanak.

BÁLINT Megyek, megnézem őket.

KELEMEN Maradj. Rászolgáltak az ünneplésre.

BÁLINT Nekem te már nem tilthatsz meg semmit.

KELEMEN Akkor is itt maradsz!

ANNA Ezt azért mégsem kellene...

KELEMEN Miért, mit kellene? Lógassák az orrukát? Az kinek lenne jó?

SZOMSZÉDASSZONY Lehetne bennük egy szemernyi tisztesség legalább.

KELEMEN Tisztesség? *(Őszintén)* Az volna tisztességtelen, ha most a gyászomat is rájuk kényszeríteném.

ANNA Ez azért akkor sem szép tőlük.

KELEMEN Mást vártál? Azt, hogy pusztá együttlétéből ők is elcipelik ide az asszonyukat, és berakják az enyém mellé a falba? *(Kis szünet után)* A pokolba is veletek! Hát nem értitek, hogy nem gyászünnepély ez a mostani?! A munka kész, meg kell ünnepelni. *(Annához)* És ha tudni akarod, én is örülök. A falak állnak, most már továbbmehetek. Most már van honnan továbbmennem. *(Szúrós szemmel néz Bálint arcába)* És Bálint is örül, és...

BÁLINT Nem, én nem örülök, Kelemen.

KELEMEN Hazamehetsz te is.

BÁLINT Nagy öröm!

KELEMEN Pedig jobban tennéd, ha örülnél.

BÁLINT Te meg ha befognád a szád! Ha soha többé ebben a kurva életben ki nem nyitnád már!

KELEMEN Nocsak... Kezdesz tetszeni nekem... Ez aztán a bátorság! Ilyen háttározottságot vártam én tőled mindig.

BÁLINT Ami volt, kiöltöd belőlem. S az emberekből is. Mindenkiből.

KELEMEN *(élel)* Mindenkiből.

BÁLINT Szájaskodj csak, nincs már becsületed előttem.
KELEMEN Nincs már becsületed előttem.
BÁLINT Ha volt egyáltalán valaha is.
KELEMEN Ha volt valaha is. *(Kis szünet után)* Most mégis azt szeretném, ha örülnél. *(Bálint megdöbbenve néz rá)* Látni szeretném, hogy örülsz *(Megtörtén, szinte sírva)* Örülj, könnyörgöm, örülj te is. *(Megragadja a kőműves vállát, rázza-rángatja. Ordít)* Örülj... örülj már... örülj, a szentségit!

Az asszonyok félrehúzódnak, a két férfi ismét ugrásra készen áll egymással szemben. Csak kettejükre hullik egy éles fény sugar. Majd hirtelen kialszik az is, csend lesz

6. kép

Akárcsak a darab elején, a nézőtér még sötét, mikor a hangszórókból felhangzik a dübörgés, robajlás. Aztán a zaj fokozatosan csendesedik, s már lábdobogást, már félszavakat, kiáltozást, káromkodást is hallani. Közben fölmeleg a függöny, és megvilágosodik a szín: pirkad. Körös-körül minden az omlásra utal: kő- és fadarabok, gerendák hevernek szanaszét. Romokban áll Kelemen Bástyája is, s egy-két kődarab még ezután is lehullik róla. Kelemen rohan be jobbról, megáll, idegesen körbehordozza tekintetét, aztán odaszalad a Bástyához, elkeseredetten nekitveti a vállát, igyekszik megtámasztani a falat, visszatartani a leomló kődarabokat. Minden izma megfeszül. A zaj a már ismert zenébe „úszik át”, és az egész képet „aláfesti”

Balról Bálint siet be a színre

BÁLINT Mit csinálsz te ott?
KELEMEN Segíts!
BÁLINT Gyere onnan, te szerencsétlen! Rád omlik!
KELEMEN Omoljon!
BÁLINT Úgysem tarthatod meg.
KELEMEN Meg kell tartanom. Segíts már...
BÁLINT *(odaugrik Kelemenhez, és elrántja a faltól)* Örült!

A lendülettől Kelemen elvágódik a földön. Ettől magához tér, felkönyököl

KELEMEN Az emberek?... Hol vannak az emberek? Nem esett bajuk?..
BÁLINT Nem.
KELEMEN Akkor jól van... Meg kell nekik mondani, hogy máris nekilátunk... *(Talpra ugrik)* Senkit ne lássak siránkozni! Dolgozni kell! Dolgozni, dolgozni... amíg csak látunk... Mire a nap lemegy, semmi ne maradjon a romokból. Nem adjuk fel! Újra és újra nekikezdünk...

ha kell, ezredszer is. *(Kiált)* Hé, emberek, munkára! Mindenki a helyére! *(Elrohan)*

Bálint tanácstalanul néz az elszöktető után

ANNA (be) Mi történt?
BÁLINT *(keserűen)* Épp áldását adta ránk az Úr.
ANNA De jó kedved van...
BÁLINT Az. Jó kedvem. Még ha nem is tréfa ez... bizony nem.
ANNA Kelemen?
BÁLINT Már volt itt.
ANNA És elengedett?
BÁLINT Nem gyerek már, hogy kíséretetni kelljen.
ANNA Nem lenne szabad magára hagyni őt... Hova ment?
BÁLINT A többiekért.

Anna indulna Kelemen után, ám ebben a pillanatban belépnek a kőművesek – András, István, János és Péterke: rongyosak, porosak. Megállnak, megbabonázva bámulják a Bástyá romjait. Péterke – borzalommal a szemében – hirtelen keresztet vet, mereven bámul egy pontra, hátrál néhány lépést, majd artikulálatlan hangon felüvölt. Aztán kínos lassúsággal odavonszolja magát a romokhoz, a szemét le nem véve arról a bizonyos „pont”-ról, leguggol és – eltartva magától – az arca elé emel egy szálát a befalazott asszony csokrából. A rákövetkező pillanatban, a feje fölé tartott virágszállal körberohan a színpadon, másodszor is felüvölt, és elborzadva kihajítja a virágot a nézőtérre. Majd egy harmadikat is üvölt, és a kezét észét vesztetten dörgöli a ruhájába, leroskad. Anna tér észhez elsőként, odamegy a minden porcikájában remegő fiúhoz, lekuporodik mellé, ölébe veszi és simogatja a fejét, babusgatja, csitítgatja őt

ANDRÁS Valamit csinálni kellene vele.
ANNA *(fölkapja a fejét)* Kivel?
ANDRÁS Kelemennel.
ANNA Miért? Mi van vele?
ANDRÁS Megháborodott.
BÁLINT *(nyersen)* Miből gondolod?
JÁNOS Csak rohangál összevissza, és rendelkezik, mintha mi sem történt volna.
ISTVÁN Egyre csak azt hajtogatja, hogy lássunk munkához...
JÁNOS És takarítsuk el a romokat...
ISTVÁN És kezdjük újra az építést...
BÁLINT Talán van jobb ötletetek?

PÉTERKE *(még mindig sápadt, remeg. Maga elé)* Én nem akarok... én nem... egyetlen kavicsot sem...

BÁLINT Na nézd, a taknyost, hogy berezelt! *(Kis szünet után, Péterkéhez)* Te mit tennél az ő helyében, mondd, mit tennél? Szaros... Most légy olyan okos, mint amikor a botokkal hadonásztál...

PÉTERKE Nem... én nem...

ANDRÁS *(Bálinthoz)* Ne a gyereket mard, Bálint. Miránk támadj, ha olyan haraphatnékod van. Mert akárhogy is gondolod, Kelemen azért mégiscsak furcsán viselkedik.

ANNA *(föláll)* Te hogy viselkednél a helyében?

ANDRÁS Megmondanám az embereknek, hogy menjenek haza.

ANNA *(ellenségesen)* Én meg azt hittem, hogy tennél egy újabb próbát!

ANDRÁS *(elgondolkozva)* Azt az egyet sem kellett volna...

BÁLINT A legszívesebben már visszacsinálnátok az egészet, ugye?

JÁNOS Nézd, Bálint, kár erről beszélni. A próbát megtettük – nem sikerült. Nem mi akartuk, hogy így legyen. Nincs több keresnivalónk itt.

BÁLINT És a busás jutalom? Már egyiteknek sem fáj rá a foga?

ISTVÁN Neked éppúgy jól jött volna, mint nekünk.

BÁLINT Másra sem tudtok gondolni, csak a rohadt pénzre.

JÁNOS Nem abból él az ember?

BÁLINT Még ölni is képesek vagytok azért a néhány krajcárért.

ISTVÁN No nézd csak, mintha ő nem azt tette volna, mint mi!

ANNA *(Bálinthoz)* Ha a sorshúzásnál te húzod a rövidebbet, te is befalaztattál volna engem?

BÁLINT Én végig ellene voltam.

ANNA Mégis végigcsináltad... Képes lettél volna?

BÁLINT Hát...

ANNA Olyan nehéz igent vagy nemet mondanod?

BÁLINT Nem gondolkodtam még rajta...

ANNA S ha egy újabb próbára kerülne sor, befalaztatnál?

BÁLINT Nézd, Anna...

Mindenki tesz-vesz valamit, mintha itt sem lennének...

BÁLINT *(duroán)* Be.

A kőművesek, haszontalan elfoglaltságot keresve maguknak, hallgatnak. Szomszédasszony érkezik

SZOMSZÉDASSZONY Találkoztam néhány erre járóval. Azt mondják, még Isten büntetésével is számolnotok kell, akik a befalazásnál jelen voltatok.

JÁNOS *(megrémulve)* Isten büntetésével?

SZOMSZÉDASSZONY Azzal.

BÁLINT *(Jánoshoz)* Mi van, te is berogyantottál?

JÁNOS Talán bizony az én ötletem volt?!

PÉTERKE *(újból visszanyerve erejét, durván)* Mintha nem te kardoskodtál volna annyira mellette...

ANDRÁS Való igaz, túl nagy volt a szád.

JÁNOS *(támadóan)* Mert a botot nem te adtad Péterkének? Vagy már elfelejtetted?

SZOMSZÉDASSZONY Hát nem mindegy, hogy melyitek szólt elsőnek, melyitek másodiknak, harmadiknak s melyitek utolsónak?

ANNA Szomszédasszonynak igaza van. Ami megtörtént, azon változtatni nem lehet. Azzal törődnetek inkább, hogy ezután mi legyen!

JÁNOS *(harciasan)* Akkor se hagyom, bogy ezek a...

PÉTERKE *(Annához)* Mért, mi legyen? Mi lehetne még?

Kelemen jön füttyörészve. A kezében hosszú faág. A többiek elszörnyedve, rosszat sejtve nézik. Ekkor két végénél fogva a feje fölé kapja az ágat, meghajlítja, majd egyik végét hirtelen elengedve nagyot suhint vele a levegőbe. Gúnyosan végigméri a társaságot, és komótos léptekkel odaballag Péterkéhez

KELEMEN *(nyújtja a fiúnak az ágat)* Itt van, fogd. *(Az nem mozdul, eszelősen néz vissza)* Fogd. *(A fiú, kiutat keresve, végignéz a többieken, és miután látja, hogy segítséget tőlük sem várhat, tétován nyúl az ág felé)* Tudod, mit kell tenned. *(A fiú nem mozdul)* Talán nincs nálad a késed? *(A többiekhez)* Melyitek adná oda neki? *(Végignéz a kóműveseken)* Egyiketeknél sincs? *(Végignéz a többieken, majd belenyúl az övébe, és előránt egy tört)* Maradj. Itt az enyém. *(Péterkének)* Nesze. *(Mégfogja a fiú kezét, a markába helyezi a tört, és rácsukja az ujjait. A fiú keze élettelen tárgyként zuhan a teste mellé)* Jól van, okos fiú vagy, tudod, mit kell tenned.

BÁLINT Nem volt még elég? Észnél vagy, Kelemen?

ANNA Mi az, csak nem engem féltesz mégis?

KELEMEN *(gúnyosan végigméri Bálintot)* Elég? *(Kivár)* Nekem igen. De látod, a falaknak nem.

BÁLINT *(Annához)* Nem, nem téged. Mindenkit. Én most már mindenkiért felelek.

JÁNOS *(indul kifelé)* Rám ne számíts, Kelemen.

ISTVÁN Rám se.

SZOMSZÉDASSZONY *(útkat állja)* Álljatok meg!

JÁNOS Eresszen.

BÁLINT A fal nem ereszt. A fal...

KELEMEN *(Péterkéhez)* Láss munkához.

SZOMSZÉDASSZONY *(a kőművesekhez, harciasan)* Innen ugyan nem mozdultok.

ISTVÁN Azt nem maga mondja meg.

ANDRÁS *(Annához)* Érted te ezt?

ANNA Miért? Mi olyan érthetetlen?

KELEMEN *(Péterkéhez)* Csináld...

BÁLINT Ne hallgass rá.

ANDRÁS *(maga elé)* Valóban szükségünk volna egy újabb próbára?

JÁNOS Nekem ugyan nincs! Kelemen bosszúra szomjazik. Ez a baja, nem más.

ISTVÁN Bár tépték volna szét a múltkor, akik fellázdak ellene, mielőtt elmentek.

KELEMEN *(eljük áll)* Tessék, itt vagyok. Ti még megtehetitek.

JÁNOS Nem, téged széttépni sem kell már. Nyomorék vagy te a nélkül is.

SZOMSZÉDASSZONY Igazatok van! Kelemen már valóban csak árnyéka ön-
gának. Ám ne feledjétek, hogy az árnyék is lehet óriás.

ISTVÁN Mit ér, ha mégiscsak árnyék marad.

ANDRÁS Elég legyen. *(Kelemenhez, halkán)* Ha komolyan gondoltad az újabb próbatétellel, benne vagyok.

SZOMSZÉDASSZONY Én is.

JÁNOS S ugyan maga kit küldene a falba?

SZOMSZÉDASSZONY Asszonytest az enyém is, nem?

ISTVÁN Csak volt... ha ugyan nem varangy van a ruhája alatt. De felőlem mehet akár ebben a pillanatban is, nem kár magáért.

PÉTERKE *(kitör belőle a sírás, kezéből a kés is és a faág is a földre hull)* Én ezt nem csinálom tovább. Csináljátok magatok. *(Kirohan)* Haza akarok menni...

BÁLINT Haza kellene mennünk mindannyiunknak. Haza kellett volna már rég...

SZOMSZÉDASSZONY Haza? Hova? Az ember mindenhol otthon van. Az ember az otthonát mindenhova magával cipeli. Egy percig sem tud úgy meglenni, hogy ne legyen ott az otthona.

ANNA *(Szomszédasszonyhoz, Bálint felé)* Menjen, ha akar. Majd én húzok helyette...

SZOMSZÉDASSZONY *(fölv teszi a kést és az ágot. Kelemenhez)* Akkor hát, ha úgy gondold...

KELEMEN *(odamegy Szomszédasszonyhoz, elveszi tőle mindkettőt)* Nem gondolok én semmit. Se így, se úgy. Én már soha semmit nem fogok gondolni. És ne féljeteK, nem lesz több. Inkább felejtéteK el, hogy volt valaha is. FelejtéteK el, felejtéteK csak. És menjeteK – meheteteK haza.

*Mindenki értetlenül, megszégyenülten néz Kelemenre.
Anna hirtelen összegörnyed, rosszul lét fogja el*

BÁLINT *(odamegy hozzá, átkarolja)* Mi van veled?

ANNA Semmi.

BÁLINT Rosszul vagy?

ANNA Nem.

BÁLINT Hát akkor?

ANNA *(maga elé)* Mondom, semmi. *(A rosszul lét átment rajta, fölegyenesedik, fölveti a fejét, kacagni kezd)* Tréfa volt. *(Hangosabban kacag)* Csak tréfa. *(Felszabadultan nevet, ugrándozik, bolondozik, sorra odamegy a kőművesekhez, fricskát nyom az orrukra)* Tréfa, tréfa, tréfa... *(Elindul a fal felé, s közben megállás nélkül kacag. Fokozatosan a kőművesekre is átragad a nevetése; nevetnek és énekelnek mind. Kelemen is. Csak Szomszédasszony és Bálint marad komor)*

SZOMSZÉDASSZONY *(éles hangon)* Nincs jobb dolgoteK?! A bolondozástól még nem fognak megnőni a falak. Ugye, Kelemen?

KELEMEN *(nem tudja, mitévő legyen. Zavartan)* Nem...

A kőművesek elhallgatnak. Szomszédasszony lehajol, nekilát a rendcsinálásnak. Mindenki őt nézi. Anna odaér a Bástyához, pillanatig meredten bámul rá, mintha farkasszemet nézne vele, majd belép a fal üregébe, vár. Szomszédasszony is fölegyenesedik. Döbrent csend

ANNA No mi az, mire vártoteK? TegyéteK a dolgoteKot, lám, én is azt teszem...

*Senki nem mozdul. A zene fölerősödik, a fények lassan kialszanak.
Végül már csak Anna és Bálint merev, rezzenéstelen arcát világítja meg egy-egy fénycsóva
Kis idő múlva hirtelen csend, sötétség*